

№ 29/1961.

Å l a n d s l a n d s k a p s s t y r e l -
s e s framställning till Ålands landsting med
förslag till landskapslag om allmänna bibliotek
och landskapslag om vissa stipendier och under-
stöd åt författare och översättare.

Den 3 maj 1961 utfärdades i riket en bibliotekslag (FFS 235/61),
som ersätter lagen om folkbibliotek av den 20 april 1928 (FFS 131/28).
Den nya lagen träder i kraft den 1 april 1962. I landskapet gäller
för närvarande landskapslagen den 19 augusti 1935 om folkbibliotek
i landskapet Åland (4/35), som överensstämmer med rikets lagstift-
ning från år 1928.

Enligt 13 § 1 mom. 2 punkten självstyrelselagen är lagstiftningen
om undervisningsväsendet, med undantag av vissa i 11 § 2 mom. 6
punkten nämnda begränsningar, hänförd till landskapets lagstiftnings-
behörighet. Ehuru detta stadgande icke klart omfattar också lag-
stiftningen om bibliotek, synes den omständigheten, att den tidi-
gare nämnda landskapslagen från år 1935 tilläts träda i kraft (Rep.
Presidents brev 3.7 1935) och att i beredningshandlingarna för den
nya självstyrelselagen intet nämnes om bibliotekslagstiftningen,
klart visa, att detta lagstiftningsområde fortfarande hör till land-
skapets lagstiftningsbehörighet. I praxis har också Ålandsdelega-
tionen genom att kompensera utgifterna för biblioteksväsendet vi-
sat, att Ålandsdelegationen icke anser någon förändring härvidlag
hava skett.

Landskapslag om allmänna bibliotek.

Den nya bibliotekslagen i riket har i likhet med tidigare gäl-
lande lag icke föreskrivit bibliotekstvång. Regeringen anför i sin
proposition (64/1960), att redan nu har samtliga kommuner i landet
åtminstone ett allmänt bibliotek, vartill kommer de i folkskol-
lagen förutsatta biblioteken för folkskolungdomen. Med hänsyn
till detta och till att betydligt större statsbidrag än tidigare
föreslagits i propositionen, ansågs något bibliotekstvång icke
påkallat.

För att ytterligare utveckla biblioteksväsendet, har stadgande
intagits om inrättande av s.k. landskapsbibliotek, som är avsedda
att fungera som centralbibliotek. Icke heller dessa är obligato-
riska, vilket närmast beror på, att de skulle inrättas såsom en
utvidgning av något inom distriktet verksamt kommunalt bibliotek
med vederbörande kommuns samtycke. Denna kommun kommer i åtnjutande

av betydande bidrag för ändamålet: ett fast anslag om 3.000.000 mk i året samt ett tilläggsanslag, beräknat enligt 10 mk för varje invånare i distriktets övriga kommuner.

De årliga bidragen för det kommunala biblioteksväsendet har fastställts närmast med folkskolbidragen som förebild (Kulturutsk. bet. 64/1960). I enlighet härmed skall enligt förslaget åt landskommun erläggas två tredjedelar och åt Mariehamn en tredjedel av de verkliga utgifterna, beräknade enligt 6 §. För bibliotek, som kommun eller kommunalförbund upprätthåller vid sjukhus eller vårdanstalt erlägges bidrag med 90 procent av de verkliga utgifterna. Privat biblioteksverksamhet i sjukhus, sanatorier, åldrings- och barnhem, på arbetsplatser, på fartyg, fyrar och andra med dem jämförliga platser understödes inom ramen för härför beviljade anslag.

Biblioteksväsendets högsta ledning har i riket med den nya lagen överförs till skolstyrelsen, där riksdagens kulturutskott förutsätter att en särskild avdelning för det fria folkbildningsarbetet och biblioteksväsendet organiseras. I landskapet synes någon motsvarande omorganisation icke vara påkallad, då landskapsstyrelsen handhar skolstyrelsens uppgifter till den del de höra till självstyrelseförvaltningen och biblioteksväsendets högsta ledning inom landskapet fortsättningsvis bör handhas av landskapsstyrelsen. Skolstyrelsen till biträde föreskrives i bibliotekslagen en delegation för biblioteksärenden. Landskapsstyrelsen har ansett, att styrelsen för det nuvarande centralbiblioteket, som hädanefter skulle kallas landskapsbiblioteket, lämpligen kunde fungera såsom rådgivande och initiativtagande instans i landskapet. För den händelse det skulle bli av behovet, har en möjlighet att komplettera denna styrelse med sakkunniga reserverats i lagförslaget.

Då rikets verkställighetsförordning tills vidare icke utfärdats, äro endel detaljer inom den planerade reorganisationen ännu oklara. Till dem hör frågan om centralbibliotekets ställning. Landskapsstyrelsen har funnit, att man i den frågan kan tänka sig antingen att överlämna skötseln av detta bibliotek åt någon kommun, som bifaller därtill, eller också bibehålla det som ett fristående landskapsbibliotek med egen personal. Uppenbarligen bör i det sistnämnda fallet det anslag om ca 3.150.000 mark, som bestämts för centralbiblioteket, kunna användas för det fristående landskapsbiblioteket. För att hålla båda vägarna öppna, har landskapsstyrelsen i

förslaget avfattat stadgandet så, att det icke förpliktar landskapsstyrelsen att överlämna skötseln åt en kommun. Landskapets centralbibliotek omfattar för närvarande ca 2.500 band.

Landskapslag om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare.

Det har ansetts skäligt, att författare och översättare erhålla ersättning för de böcker, som utlånas från biblioteken utöver vad de erhålla för de till biblioteken försålda exemplaren. Denna ersättning utgår i endel länder på grund av varje boklån, vilket medför en rätt omfattande bokföring av bibliotekens utlåning. För att undvika de organisatoriska svårigheterna med ett sådant system har man i vårt land gått in för att i stället avsätta en viss procent av statsanslagen för biblioteksverksamheten till stipendier och understöd åt författare och översättare. Detta system påminner närmast om det i Norge införda och kan förverkligas utan organisatoriska svårigheter.

Ehuru de medel, som på detta sätt komma att stå till buds för stipendier och understöd, icke i landskapet stiga till särskilt stora belopp, anser landskapsstyrelsen dock att en motsvarande landskapslagstiftning bör tillkomma för att möjliggöra utnyttjandet av ett anslag för ändamålet.

Med hänvisning till det ovan anförda får landskapsstyrelsen vördsamt förelägga Landstinget till antagande nedanstående

L a n d s k a p s l a g om allmänna bibliotek.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:
1 §.

Den centrala ledningen och tillsynen över det allmänna biblioteksväsendet i landskapet Åland ankommer på landskapsstyrelsen.

2 §.

För behandling av biblioteksväsendets allmänna och principiella frågor verkar vid landskapsstyrelsen som rådgivande och initiativtagande organ den av landskapsstyrelsen tillsatta styrelsen för Ålands landskapsbibliotek. Vid behov må landskapsstyrelsen som sakkunniga inkalla företrädare för skolväsendet, det fria bildningsarbetet, den vetenskapliga forskningen och kommunerna.

3 §.

Kommun äger rätt att inom de gränser lag och förordning stadga själv ordna sitt biblioteksväsende. Erhåller kommun i denna lag stadgat landskapsbidrag för sina biblioteksutgifter, bör i kommunen finnas en för förvaltningen av biblioteksväsendet avsedd

biblioteksnämnd, till vilken kommunalfullmäktige för tre år i sänder utse ordförande och minst fyra ledamöter. Kommunens biblioteksväsende bör härvid även ordnas genom reglemente, som fastställles av landskapsstyrelsen.

4 §.

Den lokala biblioteksverksamheten kompletteras och stödes av ett landskapsbibliotek, vilket verkar såsom centralbibliotek för Åland.

Landskapsbibliotekets uppgifter må av landskapsstyrelsen uppdragas åt kommun, som erhåller landskapsbidrag för sin biblioteksverksamhet, med ifrågavarande kommuns samtycke.

5 §.

Landskommun erhåller i landskapsbidrag två tredjedelar samt Mariehamns stad en tredjedel av sina biblioteks verkliga och godkända, i 6 § uppräknade utgifter.

Åt mindre bemedlad eller glest bebyggd kommun må genom landskapsstyrelsens beslut i tilläggsunderstöd beviljas 10-25 procent av bibliotekens i 1 mom. avsedda utgifter.

Upprätthåller kommun eller kommunalförbund bibliotek i sjukhus eller vårdanstalt, som äges av landskapet, kommunalförbund eller kommun, erhåller kommunen eller kommunalförbundet i landskapsbidrag 90 procent av bibliotekets i 6 § uppräknade utgifter.

6 §.

Såsom bibliotekens utgifter vid beräkning av landskapsbidraget betraktas den nödiga bibliotekspersonalens i penningar utbetalade löner, av arbetsgivaren på dessa löner erlagda barnbidragsavgifter, för inköp, inbindning och transport av litteratur samt för anskaffning och förhyrning av mikrofilmer, läsanordningar för dem, undervisningsfilmer och andra audiovisuella anordningar använda medel, så ock kostnader för anskaffning och reparation av inventarier, biblioteksutensilier och kansliförnödenheter samt biblioteksbilar och -båtar, nödiga trycknings- och annonskostnader, bibliotekets brandförsäkringspremier och, då biblioteket förfogar över uteslutande för detsamma reserverat ändamålsenligt hyresrum eller hyreslokal, hyresbeloppet därför samt, om biblioteket är inrymt i kommunen tillhörig byggnad, det belopp i underhållskostnader, som landskapsstyrelsen på grundvalen av de faktiska genomsnittliga kostnaderna årligen fastställer för biblioteksbyggnader och -lokaliteter av olika slag, samt kostnaderna för värme, lyse och

städning i biblioteksrummet eller -lokalen enligt av landskapsstyrelsen fastställda grunder.

7 §.

Landskommun erhåller landskapsbidrag och lån för anskaffning av och grundförbättringar på biblioteksbyggnader och i denna lag avsedda, i folkskolbyggnader inrymda allmänna biblioteks- och läsrum enligt samma grunder som i fråga om folkskolbyggnader.

Mariehamns stad erhåller i landskapsbidrag för anskaffning av biblioteksbyggnader eller -lokaliteter samt till grundförbättringar på dem enligt landskapsstyrelsens prövning minst 10 och högst 40 procent av anskaffningskostnadernas totalbelopp eller, om kostnaderna överstiga det i 5 mom. nämnda normalpriset, av detta pris.

Mariehamns stad och landskommun äro berättigade till i denna paragraf omförmält byggnadsunderstöd och lån, sedan de av landskapsstyrelsen erhållit byggnadstillstånd för byggnadsarbetet. Byggnadstillstånd är likväl icke av nöden för grundförbättringar eller för anskaffning av sådan byggnad eller lokalitet, för vars vidkommande det fastställda normalpriset icke överstiger en miljon mark.

Landskapsstyrelsen fastställer de allmänna grunder, som skola gälla vid fastställande av ritningar och arbetsbeskrivningar över biblioteksbyggnader och -lokaliteter samt de normalpris, vilka skola iakttagas vid tillämpning av denna paragraf.

8 §.

För erhållande av årligt landskapsbidrag erfordras:

- 1) att av kommunens medlemmar icke uppbäres avgift för användning av biblioteken;
- 2) att biblioteken arbeta i ändamålsenliga lokaliteter och att de äro försedda med nödiga inventarier och biblioteksutensilier;
- 3) att bibliotekens bokförråd i fråga om mängd och kvalitet motsvarar det biblioteksbehov kommunens storlek och befolkningens struktur förutsätta och att bokförrådet årligen utökas;
- 4) att biblioteken öppenhållas enligt av landskapsstyrelsen meddelade anvisningar;
- 5) att de innehavare av tjänst, vilka taga del i bibliotekens skötsel, innehava stadgad kompetens och att tjänsterna besättas såsom därom särskilt stadgas; samt
- 6) att berättelse över kommunens biblioteksverksamhet under

det föregående året avgives och att vid anfordran även andra för tillsynen över biblioteken nödiga uppgifter lämnas.

9 §.

Kommun, vars bibliotek verkar såsom landskapsbibliotek, erhåller utöver ovannämnda bidrag årligen 3.000.000 mark på villkor, om vilka särskilt stadgas. Därutöver erhåller kommunen årligen 10 mark för varje invånare i landskapet. Vid beräkning av invånarantalet beaktas likväl icke den kommun, där biblioteket är beläget.

10 §.

Ovan i denna lag avsedda landskapsbidrag beviljas av landskapsstyrelsen, därest icke annorlunda är särskilt stadgat.

11 §.

Finsk medborgare samt stiftelse och sammanslutning må av i landskapsbudgeten för ändamålet reserverat anslag enligt landskapsstyrelsens prövning beviljas landskapsbidrag för med privata medel i landskapet upprätthållen biblioteksverksamhet i sjukhus, sanatorier, åldrings- och barnhem, på arbetsplatser, på fartyg, fyrar och andra med dem jämförbara platser, på villkor att vid skötseln av biblioteket av landskapsstyrelsen utfärdade allmänna anvisningar iakttagas.

12 §.

Närmare föreskrifter om verkställigheten och tillämpningen av denna lag utfärdas genom landskapsförordning.

13 §.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1962, dock sålunda att bibliotekens i 5 § nämnda landskapsbidrag för sagda år i sin helhet bestämmes enligt denna lag. Genom densamma upphäves landskapslagen den 19 augusti 1935 om folkbibliotek i landskapet Åland (4/1935) jämte däri senare vidtagna ändringar.

L a n d s k a p s l a g

om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare.

I enlighet med Ålands landstings beslut stadgas:

1 §.

Av landskapsmedel utdelas årligen åt inhemska författare och översättare, på grund av att av dem skrivna eller översatta böcker tillhandahållas avgiftsfritt i allmänna bibliotek, stipendier och under-

stöd, vilkas totalbelopp utgör fem procent av under det föregående budgetåret enligt 5 och 9 §§ bibliotekslagen beviljade landskapsbidrag.

2 §.

Av det i föregående paragraf nämnda totalbeloppet utdelas 35 procent i stipendier åt författare, vilka utföra skapande litterärt arbete, och 5 procent åt översättare av böcker; 40 procent utdelas i understöd åt ålderstigna författare i beträngda ekonomiska förhållanden och 20 procent åt författare, vilka på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Kunna de i 1 mom. nämnda fördelningsgrunderna på grund av att antalet personer, som söka stipendier eller understöd, är ringa, eller av andra tvingande skäl icke i enskilda fall iakttagas, må avvikelser från dem äga rum.

3 §.

Närmare bestämmelser angående verkställighet och tillämpning av denna lag meddelas genom landskapsförordning.

4 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Mariehamn, den 6 oktober 1961.

På landskapsstyrelsens vägnar:

Lantråd

Hugo Johansson

Lagberedningssekreterare

Rolf Sundman.